

શ્રી. બાળુમતી સમારક માણા : ૧ :

વેણુનાં કૃલ

ગુજરાતી કોપીરાઇટ સંગ્રહ
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઇટ સંગ્રહ

પ્રકાશક:

લાવનગર નહિલા વિધાનથ તરફથી

સૌ. વિનેદિની ૨. ચાન્દીક

શ્રી. બળવંતરાય જો. મહેતા

નાનીએ,

લાવનગર સૌ. કેળવણી મંડળ

લાવનગર

પદ્ધેલી આવૃત્તિ

પ્રત ૧૦૦૦

અભીન

૧૯૨૮

બીજી આવૃત્તિ

પ્રત ૨૦૦૦

આગસ્ટ

૧૯૨૮

ભૂલ્ય : ચાર આંશ

સુદ્રક

અમૃતલાલ દલપતભાઈ શોઠ,

સૌરાષ્ટ્ર મદખાલય : રાણુપુર

મારા મીડા ગૃહ-સંસારનો આ કાલ
શ્રી લાલનગર મહિલા વિદ્યાલયની
વિદ્યાર્થીની ખેલને

આપ્યું

બેટ

ખુલા.....ને

.....

તરફથી

સાંકળિયું

ગીત વિષય

૪૬૩

પ્રવેશદ

૧ વેણુના પુલ	૨
૨ આલડી મહેત	૩
૩ ઓલે મોરલો	૪
૪ પારેવાં હંયા [પ્રથમ એ પંક્તિએ લાકળાતની છ.]	૮
૫ નીદરભરી [પહેલી એક પંક્તિ લાકળાતની]	૧૦
૬ નીરંડા [ગવાતું નથી, તાલમાં આલાય છ.]	૧૨
૭ ચલ ગાગર [પહેલી એ પંક્તિ લાકળાતની]	૧૫
૮ લાલ લાલ જંગી [પહેલી એ પંક્તિ લાકળાતની]	૧૬
૯ હાજરના દેશમાં	૧૭
૧૦ વાહામાં વસનાર	૧૮

[રચીયાયુના ‘શિશુ’ નામક સંગ્રહ
માહેલા ‘માતૃવત્સલ’ કાવ્યનો અનુવાદ]

૧૧ સાગરમાં વસનાર	[ઉપર મુજબ]	૨૧
૧૨-૧૩ ગામડાંના વીસામા		૨૩-૨૫
૧૪ સૂરજ ! ધીમા તરો		૨૭
૧૫ હરિયા		૨૮
૧૬ કાળુંડો રંગ		૩૦
૧૭ લાલો રંગ		૩૨
૧૮ પાળો રંગ		૩૩

१५	रातो रंग	३५
२०	दरियानी माछली [प्रथम की लेकरगितनी]	३६
२१	आलनां दीवडा	३८
२२	आलनां भोती	४२
२३	आलनां पुलो	४४
२४	आलनां चंहरवा	४६
२५	उलां रों रंगवाई	४८
२६	चारजू—कन्या	५१
२७	वीजण्णा	५६
२८	माला गुंथण् [शाहजहाँमानुं अनुवादित]	५८
२९	असंतनी वनहेती	६०
३०	काँडे रमनारा	६३
	[* रविभाष्युना 'शिशु'मांथी अनुवाद]	
३१	पहेल लिन्हवाई	६६
३२	तलवारने, वारसहार	६७
	बलजूवा रेंवा रामहोनो डाइ	६८

* पहेले आवृत्तिनां सूरत चूकथी आ उद्देश्य रही।
परंतु,

भगवानां हुकाणां

भुंधाई : आर. आर. रोड एवं टु.

प्रिन्सेस रट्टीट

अमदाबाद : एस. ए. राह माटलपुर.

भावनगर : श्री. भद्रिला विद्यालय.

શાલ આવૃત્તિ

અદ્યનો,

ભાઈની પહેલી ખોદ તો તમે જદ્દી
ખુટાડી નાણી. વગડાનાં કુલો વડે પણ
તમારાં અંખોડા શાણુગારવા તમને ગર્ભથા
પરા. તમારો હુણુ કેમ ભૂલાય ? તમે
મારામાં નવી છેંશ મૂકી ફીધી છે. હું તમારે
સાદુ નવા ડુંગરામાં ભસું છું. નવાં કુલો
દીનું છું.

અધિકમાસ
પૂર્ણિમા
૧૯૮૪

}

તમારો ઓશરીગઢુ
બંધુ

પ્રકારાકોનું નિવેદન

બાળકો, કુમારો, યુવકો ઇત્યાદિ માટે ખાસ સાહિત્ય પ્રગટ કરવાનો આજે યુગ જોડો છે. અમને એ અમારા મહિલા વિધાલયને એ ગોન્ડાની મોટી સહૃદ પહેનો માટેનું ઉચિત સાહિત્ય કાઢવાનો ખર્મ લાભો. અથ્વ આરંભ કરવા માટે એક સ્નેહી ભાઇ મનસુખલાલ પ્રેમશ્ર પારેઅ તરફથી રા. ૪૦૦) પણ મળી ગયા. એમની ઇચ્છા પ્રમાણે અમે આ માલાનું નામ “શ્રી. આનુભવી પ્રકારાન માલા” રાખ્યું છું.

માલાના પ્રથમ પુણ્ય તરીકે આ ‘વેણુના કૂડ’ ધરતાં દર્શાય છે. આ પુરુતકના કર્તાની મહિલા વિધાલય પ્રતિની ભમતા તો જાહીની છુ. કન્યાઓની માગણીથી અગાઉ એમણે “અવિદાન” નાટક લખી આપેનું ને તે કન્યાઓએ હોંસો હોંસો ભજવેલું. એમની પાંસે લોકગીતો ગવડાવીને પણ એમનો લંડાર કન્યાઓએ ખૂટવાડ્યો. એ ખૂટમાંથી જ આ સુતંત્ર નવાં કન્યા-ગીતોની સરાળી ઉછળી.

ભલે આવી એ ખૂટ !

કન્યાઓએ, મોટી મહિલા-ખલેનોએ ને અમે સહૃદ્યે એ ગીતોમાં ઉંડો રસ લીધો છે. કન્યા-રિઝણુમાં આત્મ

હૃતિની ઉપરોગાતા માટી છ. કન્યા-સાહિત્યની દૂર ભોગવતા
ખુગમાં આંસુ પ્રયાસ, પ્રયાસ તરીકે પણ આદરણીય છ.

પરંતુ અમે તો આ ગીતો પરતે જીતિ-બેદ પણ
ખાડવા નથી માગતા. પુરુષ-હૃત્યને પણ એ નિર્મલ રસ
આપે છ. શિક્ષાળુના સર્વ પ્રેમીઓ પ્રનિ વિનતિ છ કે
ગીતાણ-સંસ્થાઓમાં આ ગીતોનું સ્થાન નક્કી કરે.

પ્રથમ આવૃત્તિમાં એક ફરજ બખરની રહી ગઈ હતી :
અને તે લાઘશી રવિરાંકર રાન્ધીનું ખાળું સ્વીકારવાની
મુખ પૂછ પરતું ભાવરાદી ચિત્ર કો' કવિના શિશ્રૂ ઉભી
કાવ્ય સરખું એમની પીઠીમાંથી ખાસ 'લાગુના કુલ'
માટેજ સરી પણું છે અને બેદ રોએ મળ્યું છ.

ગુદિલા વિધાલય ભાવનગર ચંગી પૂર્ણિમા ૧૯૮૪) સ્ને. વિનોહિની ર. ચાંડ્યા } અલવંતરાય જોપાલજ મંડતા } નગ્રીએ. લાલ. સ્વી. કુ. મ
--	--

પ્રવેરાક

લોકસાહિત્ય એટલે વહેતિયાળું નહીં રારમ્ભું પ્રવાહી સાહિત્ય. એ વહેતું રહે તેજવા પ્રમાણુમાં જ અની નિર્મણતા : એ થંલી જ્યારે નહીં મળીને ખાડો બને, આગાનું ચ ખાખોચીયું બને, ગંધાય ને પછી સૂકાઇ જ્ય.

અને લોકસાહિત્યનું સૂકાઉં એટલે શું ? પ્રખના આંતર્જીવન પરની એક મોદી વિપત્તિ. લોકોનાં જેતરમાં અનાવૃષ્ટિ હોય તો તો હુને મેંવિ લાને એ પંજખના વડે અંન માળવાનો બાજરે ઉતારી રકાય છે, પણ પ્રખના પ્રાણું પર રસ-સાહિત્યની અનાવૃષ્ટિ આવતાં, એ પ્રાણુંની થુલા શર્મે તેવું કાઇ સાહિત્ય આજે રેલગાડીમાં ભરીને પંજખ કે માળવેથી નદી લાવી રકાય.

એ આપત્તિ આજે લોકોનાં જીવન પર ઉતરી ચૂંઝે. જ્યાં ગીત અજનોની ને કથા વાર્તાની નિત્ય નવેલી એલાએ બેસતી ત્યાં આજે નવી એક પંક્તિ પ્રાણ રચાવી દાખલી થઈ પડી છે. લોકોના કંઠ ઉપર ચાપોચાપ ચરી બરો એવું કાંચ કંચળ લોક-કાંચ કંચથી થાડું લોક-કાંચ થઈ જવાનું હતું ? પાણીને દ્વારા કલી પરિંગ કાંચ અમીના એડકાળ થોડા બાબે હું ?

પ્રભનો પ્રાણું બયૈયાની દરાં બોગવી રહ્યો છે. આપણું
એ તરફ આંખખીચામળું કયાં સુધ્યા કરીશું? લૂનં લોક-
સાહિત્ય પ્રભનાં હિં ડાલાવે છે, પણ જૂના જીવનમાંથી
પ્રભએ જે નવો પલટો લીધો છે, તેને અનુરૂપ એવું નસું
સાહિત્ય સરબ્દયા વગર માત્ર જૂનાનો મેળ પ્રભના નવા
ઉદ્ઘાસવેલા મનોરથો સંચ નથી મળવાનો. જૂનું આપણુંને
પ્રેરણું અંધે વાટ હેખાડે, પોતાનું કલેવર આપણુંને વાય-
રવા માટે આપે, પણ તેમાં પ્રાણું તો નવો પૂરાવો જ
નેદુંએ. એ આપણી ભાપા-દરિદ્રયની ફરીઆદને જૂની
ઠરાવે; ભાનોની ગોડવળી, વાક્યોની રચના, રંગાની પૂરણી
વંગરે સભર ભર શાખાવે; પણ નવયુગે આપણુંને બેટ
દીંગલી સુરમ્ય કલ્પનાએંબા, વિશાળતમ ભાવનાએંબા, સંસ્કાર-
ભીની ઉમ્રિએંબા, એ બધું તો આપણે જૂના ચિત્રપટમાં
પ્રથતન કરીને પૂરવું જ રહ્યું.

જૂનાં લોક ગાનો, સુભાષિતા ને જાઈ કથાંના આપ-
ણુંને જે નસું સુજીવાની શક્તિ ન આપે તો એના એ
અર્થ થાય કાં તો એ જૂનામાં કદિ ખરી પ્રાણુશક્તિ જ
નહોઠી, અથવા તો એ જૂનાની પ્રેરણા જીલવાનું કાવત
આપણી રસિકતામાં રહ્યું જ નથી. પરંતુ એ વાતને તો
કવિ નાનાલાલ, જોટાદકર, ત્રિમૂવન વંગરેએ જૂની પાડી
છે. એ બન્ને સંપત્તિએ આપણી પાસે મોનૂંદ છે. પણ
આપણુંનું એક માન્યતા પ્રવત્તે છે કે poets are born,
not made : જન્મથી જ કાવ્ય-પ્રતિભા લઈ આવનારાએંબા
જ કવિએ થઇ શક્ય છે, કવિએ કંઈ અહીં તૈયાર કરી
શકાતા નથીઃ આ સત્ય હશે. પણ જન્મગત પ્રતિભાને યે
પ્રગટ થવાનો જે સ્વભાવિક અવકાશ લાડુંને મળનો

એઇએ તે એવે નથી મળતો લોકકાંય વિષે તો એટલું જ કહી શકાય કે એના કવિઓ કેાંદ અસાધારણું પ્રતિબાનો પુંજ લઈને જ અવતર્યો નહોંતા. અયવા તો જલે એમ કહો કે એ પ્રતિભા જનસામાન્યમાં વેરાએલી જ પડી હોય છે. લોકગીતની રચના વિષેની વિદ્વાનોની માન્યતા એમ કહે છે કે અમુક ઉર્મિને આધીન બનતું આખું લોક-
ગીત એ કાંયની શરીર રચના સંગાથે મળીને કરી કાઢતું. એની પાસે પ્રવાહી ભરી ભાષા તો સૈયારી દોષત સમી માન્ય જ હતી. વનવાસી જીવનને સહજ એવો કુદરત માતાંના સહભાસ હતો. સુષ્ઠિના સાંદ્યમાં વિચરની કદ્યપના હતી. હૃપ વેદનાના ઝંકાર સામે હેંકારો આપે તેવા ઉર્મિતારવાળી હૃદય-વીળા હતી, કાંયની તૃપા પણ કુદરત-પ્રરિત હતી. પછી એમાંથી સહજ રીતે કવિતા સરબતી. સવાંસામાન્ય જનતાના જીવન-ધ્વનિ અતીનારી એ કવિતા હતી, તેથી સડસડાર કંડપરંપરા પર પણ ચડી જતી. અસાધારણું પ્રતિભાનો દાવો ત્યાં એકી શકે તેમ નહોંતું. સાફું જીવન તે રીતે સાદી સરલ રીતે કાંય વાટે ઘ્યક્ત શાંદું.

આ મુશ્ટિકાના રચનાર પાસે પણ અસાધારણું વાસાધારણું પ્રતિભાનો દાવો નથી. લોકસાહિત્યના નિરંતરના સમાગમે ભાષાઓએપી, ઉર્મિએપી, ઉધમ કરવાની પણ ચિત્રતૃપ્તિએપી, એનું આ કેવલ જયા *ચાર માસમાં જ નીપજ શક્લું પરિણામ મારા અદ્ય નૈવેદ્ય તરીકે રજ્જુ કરે છું.

*'દાદાજીના દેરામાં,' 'સામ્રમાં વસ્તનાર' 'વાદળમાં વસ્તનાર' મણી ત્રણું ગીતો આશરે છ વર્ષ' પર રચાયેલાં છે.

આપણે સહુંચે—અથવા ધણાચે—લોકરાહિત્યના અંતરતમ જરૂરની સાથે આપણી ઉમિની કોઈ એક નીક નેરી દદ્ધાંચે તો રહેજે એ સરવાળી આપણા વાટે વહીની શકીએ છીએ. કંઈ નહિ તો નહાનાં ભાઇ બહેનોની જીબને ટેટાને રમતાં થઈ જાય તેવા સુરમ્ય રાહદનાં જોડકણું તો જેરી શકાય. તેની પણ આજે એસી જરૂર નથી. બાલકને ખણું કાળ સુધી અણુડાં ને અપચો કરાવે તેવાં જોડકણું ગાવાં પડ્યા છે. વળી જમાનો એટલા વેગથી આગળ વચ્ચે છે કે ગંધ કાલનું રાખેલું ધાન આજે ગમતું નથી.

મેં આ રચનામાં કઈ હણ્ઠ રાણી છે તે કહી દાંડ. વિચારનો ઉત્ત્ય આ રીતે થયો' એ સુંભવણે માલુમ પરી:

૧ અમૃક લોકગીતો પોતાને રાંગો અને ભાવે કરી, રાણી એકાદ મું પંક્તિ પૂરતાં અતિ રુંદર હોય છે, પણું ત્રીજું પંક્તિથી કાં તો 'દાણ, નાવણ, ભોજન, પોઢણ' ની અથવા 'સોનીડા, દોસીડા, સુતારીડા'ની પુનરંક્તિતરજ મંડાઈ જાય દાખલા તરીકે:

નીંદર ભરી રે ગુલાંદે ભરી

આજ મોરી અખિયાં નીંદર લારી રે

સામી બજરે વાળીડાનાં હાટ છે

ચુટી કારવા સાંચર્યાં રુ -આજ-

પ્રથમની નું પંક્તિયોસાતું શાહદ-ચિત્ર એટલું સુંદર દેખાયું, દાણ પણ એતો મસ્ત લાગ્યો, કે હાતરડું રચવાની હણ્ઠ જગ્યા પરિણામે

નીંદર ભરી રે ગુલાંદે ભરી

અનીભાની આંખની નીંદરમરી રે

એવી રીતનું પ્રારંભ કરી નિદ્રાના હાઇ 'નીર સમર્દર'માં
નાની ઉદ્દેશ મુસ્કાફરીએ ગાનાં હોવાની સુગમ્ય કહેણા
ગોડની રાકાઈ. [પાનું છે: નીરદરખરી]

૨. ટેલાંક લોકગાળો બાદ-ગતો અનન્ત માટે યોગ્ય
દાળ ને તાતમાં ગવાનાં હોય, શરૂની એ પંક્તિએ બાદ-
કાનું મન દ્વારી કે તેવી હોય, પણ પછી એમાં હીન
અનિદ્રાની વાળી પંક્તિએ આવે: જેમ કે -

પાણે ધૂમે પારેવાં પારેવાં હ્યો
મારીએ ધૂમે મોર, માના જનમ્યા ! પારેવાં હ્યો.

મેં વીરાણ વારીયા પારેવાં હ્યા,
ઇ દેઝીમા શું મોંયો માના જનમ્યા, પારેવાં હ્યો.
વર્ગેર વર્ગેર

આંદી પારેવાંની આંદી રન્ધ્ય કહેણા કુળ મળી ગાઇ.
પરંતું તેટલા કારણે આપણુંથી એ ગીત, એ દાળ ને
એ ચિત્રનું સૂત્યુ કુમ થવા દેવાય ? આપણે એને સંરક્ષા-
નથી વિભૂતિ કરીએ. પારેવા પંખીનું જ એક આદેખન
અજમારીએ:

પાણે ધૂમે પારેવાં પારેવાં હ્યો,
ટાઈએ ધૂમે મોર માના જનમ્યા ! પારેવાં હ્યો !

ધાંચ્ય ઘોળાં ધાંચ્ય વાદળી, પારેવાં હ્યો,
આંખડી રાતી ચોળ ગતાના જનમ્યા ! પારેવાં હ્યો !

આંગળુંલે ખગ પાડતાં પારેવાં હ્યો !
ધૂળમાં ગુંધે કુલ માના જનમ્યા, પારેવાં હ્યો !

એ રીતે 'પારવાં' નું સ્થુલ જીવન નાનાં ભાઈ-
હુનોને અમે તેનું કરવાનો પ્રયત્ન થયો.

ડ અથી સહેજ જૂહી તરેહનું ઇપાનતર કરવાથી
કેટલાંથે આખડછેટીયાં અથવા સુગ ઉપબદ્ધતાં ગીતોનું
અમર તરવ આપણે હાથ કરી રાકીએ છીએ. એક મુસલ-
માની તારનું ગીત છે :

ધૂપ પડે ને ધરતી તરે છે જલા !
સુરજ રાણુા ! ધીમા તપોને
મારી મેંહીનો રંગ ઉડી જય !

એ સરસ ભાવ : પણું પછી તો 'મીયાં' અને 'દાત
ઝીયાં' દેખાયાં :

મીયાંકે વાસ્તે દાતઝીયાં મગાવો જલા !
હાં રે એનાં નેનાં ઝખૂકે જલપૂર
હાં રે એનાં જેખન જય ભરપૂર—સુરજો

ગીત આવું ગવાતું કદાચ આજના યુગમાં ન ગમે. તે
ખૂબી આપણે દાળ, ભાવ, કલ્પના સહેજ કેરળી કાઢીએ

હાં રે મારી મેંહીનો રંગ ઉડી જય રે
સુરજ ! ધીમા તપો ધીમા તપા !
હાં રે મારો કંદુનો ચાંદદો ચાળાય રે
સુરજ ! ધીમા તપો ! ધીમા તપા !

વગેરે કેવળ જૂહી જૂહી વળુસતી રાણગાર સામચીનાં
ચિંતા વસાની દધાએ. [પાનું ૨૩: સુરજ ધીમા તપો !]
એટંકે શાફોની સુધડ દગલાંચા પણ મઝા આપે, અંદરની
કંઈકાહુદ્યંન રૂપરાતી એક રનેહની ઉમિં પણ ઉડે :

મારા કેમે નવ પંથ પૂરા શાય રે-રૂર૫૦

કેને શોધું તે હુર સરી શાય રે-રૂર૭૦

૪. કેટલાંખાં લાકબીતના ઢાળ ધગુણ ઉચ્ચિકર અને
મુર્મગામી હોય છે. પણ ગીત પોતે ખહેલેથી છલ્લે નુંખા
શામ્ય સનેડનું કંઈક અગ્રાભ્ય ચિત્ર ઉભું કરે છે :

સોનાં દિઠોળી ડ્રપા બેડલું રે
નાગર ઉલા રો રંગ રસિયા
ખાળુંડાં ગાદ'તી તળાવ રે...નાગર૦

* * *

તારો ધડો તો જારી તો ચટે રે...નાગર૦

દું ને મારા વરડાની નાર રે...નાગર૦

દૃષ્ટય રે ભુંડા ને દૃષ્ટય પાખીયા રે...નાગર૦

તું છો મારો માડીબયો નીર રે...નાગર૦

આજે આવી સંવનન-દુખી પ્રતિ કંદાળો આનો. પણ
ઢાળ તો ઉત્કૃષ્ટ ટાળો માદેલો એક છે. એ ઢાળમાં હુર
દ્વરથી કોઈ ‘ઉભા રો !’ નો કરુણ મનુર સાટ સંભળાય
છે. એટલે આપણે કોણું અનુરૂપ ભાવવાળું કોઈ સંલાદી
યગદ રોધીએ, કે જેમાં ખાલ-માનસ પાગ રસ લઈ રહ્યે.
એ ચુગદ કોણું ! મારલા ને વાદળી :

લીલા છે માર કાળી વાદળી રે

એક વાર ઉભાં રો ! રંગ વાદળી

વૃરસ્યા વિણુ શાને વદ્યાં જવ રે—એક વાર૦

એમાં મોરલાનું કંદન આવે, વાદળીનાં વિનવળાં આવે,
વાદળની માનવ કુંખાડું કદ્દપતી નવચુગની ભાનતા માગ

આં, વાદળીના હૃદ્ભવ નિષે કેજાનિક વાર્તાવિકિતા પણ
આં. આવે બધું, પણ જાદાં સરલ, લોકભોલ્ય વેળુભાં
લાવી શકાય તો જ અથ સરે. [પાનું ૪૩: રંગ વાદળી.]

૫. તદ્દન નવા જ ટાળ: લોકગીતોના ટાળ અટલા
ખધા માલિક અંન બહુરંગી છે કે સતત પ્રીતથી એનો
નમાંગમ રોચનાર ચાડોક પ્રયત્ન કરીને સંદુજ્જે પોતાના અંત-
રમાં પણ નવા નવા ટાળો ને નવા તાળો ગુંજતા અનુ-
ભવે છ. ‘મારી બાદુરી બહેન’ ‘સાગરમાં વસનાર,’
‘દાદાજીના દેશમાં’ ‘રાતો રંગ’ ‘કાળુડો રંગ’ વગેં
ગાતોના ટાળો કે રીને નરીન છે. એ રીતે આપણું
ટાળોમાં પણ નરીનતા લાવી શકીએ. આપણી મૂરી અટદે
અંદો કૃષ્ણ પણ પામે છ.

૬. ચારણી સાડિત્ય પાળ લોક સાહિત્ય છે. એના રંગો
આપણું નીતારી કેરા કંઈએ. એ સાડિત્યમાં પણ વીર,
કરુણ, વર્ગદે રસોની રામદાસ ક/માયદ વળુઝમજર્યે પણ
આપણું શડકારી નાંય છે. એનું સુધ્ય અંગ નાદવેલવ-
નાદપ્રભાવ છે. નાના લાઇબાંનોને પળ શૂટિ-વેલવ જ
પ્રથમ સુપરો છે. માટે આપણે શું કરું રહ્યું ? એમ ને
એમ તો ચારણી છાંદો નર્દિદ હજમ થાય. એનું શાખ-
ગુંધાર જાટિલ છે. એટલે આપણે એ રચનાની શૈલીને
સાદા શાખાથી ને સરલ ભાવથી વાપરતા થઈ જશે. એ
ચરત મં ‘ચારણુ કન્યા’ના ગાતમાં કરેલો છે [પાનું ૪૫]

૭ વિષયોની ચુંટલ્ણીમાં પણ મેં આ દસ્તિ રાખેલી છે.
કસંદ કરવાં લોક-જીવનતા જ દશ્યો કે વિષયો. ભાષામાં
જન્મને પક્ષનો મેળ કરવો : અને ભાવ-કુદ્દના નવનવાં

પૂરવા પ્રયત્ન કરો; ‘લીરડો’ ‘વીંગ્ઝ્યો’ ‘ગામણાંતા વિસામા’ ‘હણેન દિનનવાળી’ વગેરે એની સાક્ષી પૂરરો. ‘વીંગ્ઝ્યો’ ગીતમાં અસુખી રાગીયામણા લોક-રંગણા પરથી એનાં સ્વરૂપો નચી હણિએ મેં આકાશ, દરિયો, મેરકાંબા, આંસો વગેરેમાં કલ્પો લીધેલ છે. એને એ જાતની કંદ્પનાની અંભણતા જૂનાં લોકગીતામા સામાન્ય રીતે નૃણા ગયેલી દેખાય છે તે જાળનીને સાંગાયાગ ઉત્તારવાના આપણા નવા પ્રયત્નો જરૂર લોકહણિમાં પણ આવરને પાત્ર થવાના.

આટલું કલ્યા પછી પણ એક વાત ઉભી રહે છે. કેંદ્ર પણ ગીત રચાયા પછી તૂતો જ લોકગીત નથી એની જગ્યા. અથી રીતે તો એ એની રચનાની શરૂઆત જ ગુમજાની. એને અનેક લોકો પોતાની રસનાની સરાળું પર ચડાવી ખાડા ખડિયા કાડી નાખે, વારંવાર પોતાના કંડનો રંદો ભારી પ્રત્યેક પંક્તિ લીધી કરી કાઢે, અનેક રસુકો એના ઊમિં-પ્રવાહમાં પડીને પોતાના તરફથી પણ અકંક કડી ઉમેરતા જથ્ય, બંધ અસતા સાફદો ન હોય તેને કુરવાના જથ્ય, એમ છેવટે ઘણું વંદો પછી જ એનો અતિમ ધાર નક્કી થાયઃ એ લોકગીતાની રચનાંના નિયમ હું. સાચું લોકગીત કાઢ એક જ કવિની માલીખીનું નહિ પણ જન સુમરતનું ઉત્પત્ત કરેલ થન હું. આ સંખ્યાનાં ગીતોમાં પણ એ લોકગીતાનું કાઢ ચિરંગ્ય તત્ત્વ હશે તો તેનું હલ્લું સ્વરૂપ કંક વંદો પછી જ નક્કી થશે. એને એ એ લોકગીત જ નહિ હોય તો પુસ્તકમાં જ પણું રહેશે.

અતિયારે તો આ સંભાડ પ્રગટ કરવાનો મારે! અધિકાર આટલો જ હોય : કે ભાવનગર મહિલા વિદ્યાલય, રાજકોટ રાસ્ક્રીયરાજા, દક્ષિણામૃતી વિદ્યાર્થી ભવન, એને ભાવનગર

આથે હાઇક્રૂલ, વગેરે સંસ્થાઓનાં રિસ્ક્સક શાક્ષિકાંએ તેમજ વિદ્યાર્થી ભાઇ-પણેનોની સમક્ષ આમાંના ગીતો ગાઇ બનાવતાં એ તમામે આ રચનાઓ પર અત્યંત પ્રમ દર્શાને છે. અને તે પરથી વિશ્વાસ એડો છુ કુ આ ‘વેળ્ણિના કુલ’ વગડાડ હોવા છતાં પણ અન્ય ઘણાં માઇ-પણેનોને મનગમતાં થઇ પડેંઓ.

મેં આ ગીતોની ભાષામાં કાઢીઆવાઈ શાખો વાપરવાની તો સકારણ જ છૂટ લીધી છે. આંદ્રાખણે પ્રાંતિક બનાવવાનો હેતુ નથી. પણ તેથી ઉલ્લંઘને પ્રાંતિક કુનેં સમય ગુજરાતનું ભાષાનિન બનાવવાનો શુદ્ધ અભિવાપ છે. અને ગુણુમેંમી ગુજરાતે ચોતે પણ એ મેરાંના સ્વાક્ષર ક્યાં નથી કર્યાં? એણે ક્યાં ના પારી ફુ? પણ એણું પણ એક છૂટ મેં લીધી છે: કાઢીઆવાડી પ્રત્યાંસો લગાવાની: દાખલા તરીકે બહુરચનમાં ‘આ’ ને બદલે “યું”. તે જ રીતે ‘ગાંધીર’ કેવા શાખને ‘ગોદર’ બનાવી દીનેલ છુ. આમાં પણ પ્રાંતિકતાનો આથડું નહિ, પણ કાંયમાં દેવાતી અન્ય સ્વતંત્રતાઓ અનુસાર કાંયને વધુ જાય બનાવવાનો જ હેતુ છે.

મુહિલા વિદ્યાલયના સંચાલકો તથા રિસ્ક્સક બધુંનોને જાચા ફૂટથી મારા આ પ્રયાસોમાં રસ લીધેલો છે, ભૂલો ગુઘરાની છે ને ગુણો પર ઉમળકા બતાઓંના છુ. એમના પ્રોત્સાહન વિના આ પરિણમ આટલું ઠૈણું ન જ આભયું હોય. તે સિવાય વિદ્યાલયની બંદેનોના મમતવની ગાંધી તો આ પુરુષકુનું સમપણ જ પૂરરો.

વेणुनां कुल

[દાળ-મારે ઘરે આવજે ભાવા, ઉનાં ઉનાં ટેચરાં ખાવા.]

ક

મારે ઘરે આવજે એની !

તાની તારી ગુંથવા વેણુ.

આપણ્ણા દેશમાં નીર ખૂટયાં ને
સણગે કાળ દુકાળ;
કુલ વિના મારી એનડી ! તારા
શોભતા નો'તા વાળ - મારે ૦

ખાગખગીચાના રૈખ નથી એની
ઉગતા મારે ઘર;
મોંગરા ડાલર જાઈ ચંબેલીની
મારે માથે નથી ભલેર - મારે ૦

રૂપ સુગંધી હું કંઈ નો જણું
કુંગરાનો ગોવાળ !
આવળ ખાવળ આકડા કેરી
કંટ્યમાં આથડનાર - મારે૦

કુંગરાની ઉંચી ટોચ ઉલેલાં
રાતડાં શુલેનાર;
સાપ-વીઠ્યા પીળા ફેવડા હું મારી
એન સાટુ વીણુનાર - મારે૦

ઝડાડ તણે પેટાળ ઉગેલાં
લાલ કરેણીનાં આડ;
કેશૂડલાં કેરી વાંકડી કળિયું
વીણીશ છેલ્લી ડાળ - મારે૦

ખેતર વર્ચે ખોઈ વાળીને
કુલ જીણું ખોળીશ;
વાંગશે કંટા, હુઃખશે પાની
તોય જરીકે ન ખુલીશ - મારે૦

સાંજ વેળા મારી ગાવડી ઘોળી
આવીશ હોટાહોટ;
ગોંદરે ઉલ્લિને વાટ જેતી એની
માંડશો ઝૂંટાઝૂંટ - મારે૦

મોઠડાં નો મચકેડને ખાપુ !
જેઈજાંગલનાં કુલ;
મારલીવાળાને માથડે એ તો
ઓપતાંતાં અણુમૂલ - મારે૦

શિવ લોળા, લોળાં પારવતી, એને
લાવતાં દિવસરાત;
તુંચ લોળી મારી હેવડી ! તુંને
શોલશો સુંદર ભાત - મારે૦

લાઈલાલી ધેય લેળા એસીને
ગુંથશું તારે ચૂલ;
શાડી ધડી ચેંરી રાખજે વીરનાં
વીણુલ વેણું-કુલ !

મારે ઘરે આવજે એની
લાંખી તારી ગુંથવા વેણું !

આલૂડી ખેન

મારી આલૂડી ખેન !

મારી લોંગુડી ખેન !

તારી આંખો ઝીણી ને આલ જેતી રે ખેન !

મારી આલૂડી ખેન !

મારી ઠહાલૂડી ખેન !

તારું મોડું નાતું ને હાસ્ય મોટાં રે ખેન !

મારી આલૂડી ખેન !

મારી કાલૂડી ખેન !

તારી ઝીણુરી જીલ, ઓલ ઘેરા રે ખેન !

ਮਾਰੀ ਬਾਲ੍ਕੂਡੀ ਘੱਟੇਨ !

ਮਾਰੀ ਬੇਲ੍ਕੂਡੀ ਘੱਟੇਨ !

ਤਾਰੀ ਆਛੀ ਪਾਂਪਣੁ ਨੇ ਨੀਂਹ ਧਾਟੀ ਰੇ ਘੱਟੇਨ !

ਮਾਰੀ ਬਾਲ੍ਕੂਡੀ ਘੱਟੇਨ !

ਮਾਰੀ ਕੋਈਲੀ ਘੱਟੇਨ !

ਤਾਵੁੰ ਮਾਥੁੰ ਕੂਕੁੰ ਨੇ ਵਾਣ ਲਾਂਘਾ ਰੇ ਘੱਟੇਨ !

ਮਾਰੀ ਬਾਲ੍ਕੂਡੀ ਘੱਟੇਨ !

ਮਾਰੀ ਲਾਈਲੀ ਘੱਟੇਨ !

ਤਾਰੀ ਨਾਨੀ ਕਾਚਾ ਨੇ ਭੇਰ ਜਖਰਾਂ ਰੇ ਘੱਟੇਨ !

ਮਾਰੀ ਬਾਲ੍ਕੂਡੀ ਘੱਟੇਨ !

ਮਾਰੀ ਮਾਧੂਰੀ ਘੱਟੇਨ !

ਤਾਰੀ ਉਮਰ ਛੋਟੀ ਨੇ ਵਾਤ ਮਾਟੀ ਰੇ ਘੱਟੇਨ !

ਮਾਰੀ ਬਾਲ੍ਕੂਡੀ ਘੱਟੇਨ !

ਮਾਰੀ ਲੋਣ੍ਹੂਡੀ ਘੱਟੇਨ !

ਤਾਰਾਂ ਲੁਵਤਰ ਥੋਡਾਂ ਨੇ ਛੇਤ ਆਜਾਂ ਰੇ ਘੱਟੇਨ !

ઓલે મોરલો।

હં હં રે ભીઠો ઓલે મોરલો।

દીઠો અદીઠો ઓલે મોરલો।

કુંગરની ધારે ઓલે મોરલો

હેવળને દારે ઓલે મોરલો

આંખાની ડાળે ઓલે મોરલો

સ્થોવરની પાળે ઓલે મોરલો

રાજાના ચેટકમાં ઓલે મોરલો

રાણુલિના ગોખમાં ઓલે મોરલો

વીરાને ચોટલે ઓલે મોરલો

લાલીને ચોટલે ઓલે મોરલો

મોતી ચણુંતો ઓલે મોરલો

દિન ગણુંતો ઓલે મોરલો

પંજીયાં તરસ્યાં, બોલે મોરલો।
 નેહૂલા વરસ્યા, બોલે મોરલો।

 ઢેલડુહે આવો ! બોલે મોરલો।
 માંધાં મથાઓ ! બોલે મોરલો।

 ઢેલડ લીજય છે, બોલે મોરલો।
 આવે ને જાય છે, બોલે મોરલો।

 પીછાની છતરી, બોલે મોરલો।
 ઢેલડને શિર ધરી, બોલે મોરલો।

પારેવાં હ્યો !

પાળે ધુમે પારેવડાં પારેવાં હ્યો,
ટોડલે ધૂમે મોર, માના જનમ્યા ! પારેવાં હ્યો.

પાંચ ઘોળાં પાંચ વાદળી પારેવાં હ્યો,
આંખડી રાતી ચોળ, માના જનમ્યા ! પારેવાં હ્યો.

આંગણ્ણીયે પગ પાડતાં પારેવાં હ્યો,
ધૂળમાં ગુંથે કુલ, માના જનમ્યા ! પારેવાં હ્યો.

ઘેરું ઘેરું કાંઈ ધધવે, પારેવાં હ્યો,
લીલી કુલાવે ડેડ માના જનમ્યા ! પારેવાં હ્યો.

બોડલું જૂડું થાય નૈ, પારેવાં હ્યો,
રેજ પારેવી સુંગ માના જનમ્યા ! પારેવાં હ્યો.

આલને આરે ઉડતાં પારેવાં હ્યો,
પોઠતાં પૃથવી માંય માના જનમ્યા ! પારેવાં હ્યો.

અસળ ધાન આરોગતાં પારેવાં હ્યો,
નીકર કંકરી ખાય, માના જનમ્યા ! પારેવાં હ્યો.

ચભૂતરે એનાં બેસળું પારેવાં હ્યો,
રાજમોહુંને ગોળ માના જનમ્યા ! પારેવાં હ્યો.

બેનીબાંઘે ઓલાવીયાં પારેવાં હ્યો,
તાતી ! તીતી ! બોલે માના જનમ્યા ! પારેવાં હ્યો.

આંગળીએ ઉડી બેસતાં પારેવાં હ્યો,
દુશ્યેળીએ ચણુ ખાય માના જનમ્યા ! પારેવાં હ્યો.

ઝીણું ઝીણું ચાર અંઝરી, પારેવાં હ્યો,
ધૂધરીઘાળી બરાનો માના જનમ્યા ! પારેવાં હ્યો.

ભાલલડી ચે'રાવશે પારેવાં હ્યો,
પારેવડાંને પાય માના જનમ્યા ! પારેવાં હ્યો.

રમજુમન્ત નેવડે પારેવાં હ્યો,
એસરીએ ધમકાર માના જનમ્યા ! પારેવાં હ્યો.

નીદરભરી

નીદરભરી રે ગુલાવે ભરી
બેની બાની આંખડી નીદર ભરી રે !

નીદરને હેશા બેની નાથ નાથ જાતાં,
આંકાશી હુંચકાની છાડી કરી-બેનીબાની૦

હોરી તાળ્ણીને વીર મારે હલેસાં,
હાલાં વાયાં ને હાડી રેંગે ચડી-બેનીબાની૦

નીદર બેઠી છે નીલ સમદરના બેટમાં,
કેસરીયા ઝધના કટોરા ધરી-બેનીબાની૦

નીદરનો બાગ કંઈ લુંબે ને ઝુંબે,
કળીએં નીતારીને કચ્ચાળી ભરી-બેનીબાની૦

સીંચ્યાં એ તેલ મારી બેનીને માથડે
નાવળું હેતી રે ચાર ફરિયાપરી-બેનીબાની

છીપાની વેલડીને જોડ્યા જળ-ઘોડલા,
બેસીને બેન જાય મુસાફરી-બેનીબાની૦

સાતે સિંધુને તીર સર્જે રે કીધી,
સુરજ ઉંઘો ને બેન આવ્યાં કરી-બેનીબાની૦

વીરદૈ

ઘેકરામાં કેળું વીરડા ગાજ્યા ?

વીર મારે ગાજ્યા !

વીરડા ઝ્રપાળા કેને કાજે ગાજ્યા ?

બેનીને કાજ ગાજ્યા

પંખીને કાજ ગાજ્યા.

વીરડાનાં ખાણ્ણી કુણ્ણીએ ઉલેંચ્યાં ?

ભાલીએ ઉલેંચ્યાં

કાઢીએ ઉલેંચ્યાં

માર્મીએ ઉલેંચ્યાં.

વીરડાનાં ખાણ્ણી કેળું કેળું ડોજ્યાં ?

હેડકે ડોજ્યાં

કાગડે ડોજ્યાં

વાંદરે ડોજ્યાં.

વીરડાનાં પાણી કોણુ કરે આછાં ?

મોર કરે આછાં

મીન કરે આછાં

ચક્કી કરે આછાં

હેવ કરે આછાં !

વીરડાનાં પાણી આછયાં કેવાં ?

રાજના હોજ જેવાં

તારાનાં તોજ જેવાં

પરીએની પાંખ જેવાં

કૃષ્ણરની આંખ જેવાં.

વીરડાનાં પાણી કોણુ કોણુ પીશો ?

ગાવડી પીશો

દેલડી પીશો

કુયલડી પીશો

વાદલડી પીશો

પુદમણી પીશો.

વીરડાનાં પાણી કેમ કરી પીધાં ?

છાલીયે પીધાં

ટોયલે પીધાં

એબંદે પીધાં

મોટું પીધાં

વળી વળી પીધાં

લળી લળી પીધાં !

વીરડાનાં પાણી મીડાં કેવા ?

માતાના હૃદ જેવાં

વીરાના બહાલ જેવા

ખાપુના ખોલ જેવા

સહીયરના કોલ જેવા.

વીરડાની પેણે કોણુ કોણુ ખોલે ?

મોરલા ખોલે

સુડલા ખોલે

ભરમરલા ખોલે.

વીરદાને કંઠે કોણુ કોણુ એકું ?
 એકું એકું
 બાદકું એકું
 ધીંઢાણુલી એઠી
 પારેવડું એકું
 પાપટળ એઠા
 ગાવડલી એઈ
 ગોવાલણી એઈ
 માહેવળ એઠા
 પારવતીછ એઠાં
 સ્ત્રીતા ને રામ એઠાં
 રાધા ને શ્યામ એઠાં !

વીરદાને કંઠે કોણુના વિસામા ?
 ધારીના વિસામા
 પનીઆરીના વિસામા
 મહીયારીના વિસામા
 ભતવારીના વિસામા
 દુઃખીયારીના વિસામા !

ચલ ગાગર !

ચલ ગાગર ચલ ગાગર પનઘટ પર જઈએ,
નાવકીનાં ઓળાં નીર રે ગાગર મે છે.

પાણુડાંની હેઠય મારી તેલાંતી આવે,
દોંડ જેવી ડંસલાંની ઊક રે ગાગર ધૂમે છે.

બેડલે ચડાને એક પોપટળ બેસે,
નિત નિત બોળે એની ચાંચ રે ગાગર ધૂમે છે.

પાણુડાં પીવે ને વળી પીછાં પલાળે,
ચાર મારાં મોતીઓ ટંકાય રે ગાગર ધૂમે છે.

પાણુભાની પાંખ એની ઝરઝરતી આવે,
જાણુ સુને વીંજણુલા વાય રે ગાગર ધૂમે છે.

વીંજણુ કરે ને વળી ગીતડાં સુણુંબે,
શીળી એની છાંચડી છવાય રે ગાગર ધૂમે છે.

ਲਾਲ ਲਾਲ ਜੇਗੀ

ਲਾਲ ਲਾਲ ਜੇਗੀ ਅਭੂਤ	ਲਾਲ ਜੇਗੀ ਹੈ !
ਅਭੂਤ ਭਰੇਲੀ ਏਨੀ ਆਂਖ	ਲਾਲ ਜੇਗੀ ਹੈ !
ਪੀੰਗਾਣੀ ਜਟਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਲਾਲ	ਲਾਲ ਜੇਗੀ ਹੈ !
ਲਾਲ ਚਾਂਦ੍ਕੇ ਨੇ ਲਾਲ ਗਾਲ	ਲਾਲ ਜੇਗੀ ਹੈ !
ਮਾਂਛ ਮਾਂਛ ਮਾਂਛ ਏਨੀ ਚਾਲ	ਲਾਲ ਜੇਗੀ ਹੈ !
ਚਾਂਖਡੀ ਚੁਨ੍ਹਤ ਚੁਣ੍ਹ ਲਾਲ	ਲਾਲ ਜੇਗੀ ਹੈ !
ਛਾਥਮਾਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਗਣੇ ਮਾਲ	ਲਾਲ ਜੇਗੀ ਹੈ !
ਅਡੁਲੇਕ ! ਯੋਲ ਛੋਠ ਲਾਲ	ਲਾਲ ਜੇਗੀ ਹੈ !
ਅੰਜੜੀ ਘੜੇ ਮਿਲਾਵੇ ਤਾਜ	ਲਾਲ ਜੇਗੀ ਹੈ !
ਲੁਲ ਪਾਤਣੀ ਪ੍ਰਵਾਲ ਲਾਲ	ਲਾਲ ਜੇਗੀ ਹੈ !
ਧਡੀਮਾਂ ਵਿਰਾਟ ਧਡੀ ਘਲ	ਲਾਲ ਜੇਗੀ ਹੈ !
ਮਹਾਫੇਵ ਕੇ ਸੁਕੁਨਦ ਲਾਲ	ਲਾਲ ਜੇਗੀ ਹੈ !
ਵੇਵ ਨਹਿ, ਸੁਕੁਨਦ ਨਹਿ, ਨ ਧਾਲ	ਲਾਲ ਜੇਗੀ ਹੈ !
ਉਤਥਾ ਅਧੀਅਰ ਧਾਰ ਕਾਲ	ਲਾਲ ਜੇਗੀ ਹੈ !

ਦਾਢਾਲਨਾ ਵੇਖਮਾਂ

ਹੁਂ ਰੇ ਬੇਨੀ ! ਹਾਲੋ ਦਾਢਾਲਨਾ ਵੇਖਮਾਂ
ਪ੍ਰੇਮਸਾਗਰ ਪਰਲੁਲਨਾ ਵੇਖਮਾਂ—ਹੁਂ ਰੇ ੦

ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਪਰਨ ਵਾਥ
ਨਹੀਂ ਗਿਤੋ ਕੈਂ ਗਾਥ
ਹੁਲੀ ਛੋਡੀ ਵਹੀ ਜਥ
ਮਾਰਾ ਮਾਲਿਕ ਰਾਜਲਨਾ ਵੇਖਮਾਂ—ਹੁਂ ਰੇ ੦

ਸਾਤ ਫਰਿਆ ਵੀਂਧੀਨੇ ਨਹਾਣੁ ਹਾਲਸ਼ੋ,
ਨਾਗ—ਕਨਾਨਾ ਮੇਲ ਝੜਾ ਆਵਸੋ,
ਏਨੀ ਆਂਘੋਮਾਂ ਮੋਟੀ ਜਰਤਾਂ ਹਥੋ !
ਹੁਂ ਰੇ ਬੇਨੀ ! ਹਾਲੋ ਮੋਟੀਡਾਂਨਾ ਵੇਖਮਾਂ—ਹੁਂ ਰੇ ੦

ਸਾਤ ਵਾਫਣ ਵੀਂਧੀਨੇ ਨਹਾਣੁ ਲਈਜ਼ਸ਼ੁਂ,
ਤ੍ਰੀਸ਼ ਕੇਟਿ ਤਾਰਾਨੀ ਸਾਥ ਖੇਲਸ਼ੁਂ,
ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਖੀਸਾਮਾਂ ਚਾਰ ਮੇਲਸ਼ੁਂ !
ਹੁਂ ਰੇ ਸਖੀ ! ਹਾਲੋ, ਚਾਂਦਰਡਾਂਨਾ ਵੇਖਮਾਂ—ਹੁਂ ਰੇ ੦

સમી સાંજે દાદાને દેશ પહોંચશું,
 એના પાંખાળા ઘોડા જેલાવશું,
 પછી પરીઓને ખોણે પોતી જશું !
 હાં રે એની ! હાલો એ પરીઓના દેશમાં - હાં રે ૦

ભલે હોય ધર્ણું તાણુ
 ભલે ઉઠે તોકુંન
 આજ બનશું જેલાન
 થવા દાખલ દાદાજીના દેશમાં !

હાં રે સખી ! હાલો દાદાજીના દેશમાં
 પ્રેમસાગર પરભુજીના દેશમાં - હાં રે ૦

વાદળમાં વસનાર

પેલાં વાદળમાં વસનાર, માડી ! મને ખાળ ખોલાવે
એનાં હૈયાં તે કેવાં હૃતાળ ! માડી મને રમવા ખોલાવે

આધાં ઉલાં કરે વાતડી
અમે રમત જ રમતાં !
હકાળું વાયે વે'લાં નીસર્યાં
ને રાતે પાછાં વળતાં.

સોનાના ખેલ સવારમાં
ખેલ્યાં સૂરજ સંગે
રાતે રમાડશો ચંદ્રમા
ઝડે ઝેરી રંજે.

શી રીતે આવું એ હેશમા
મને કાણું ત્યાં તેડે ?
આવજે હોસ્ત તું એકલો
તારી વાડીને શેઢે.

ઉંચા કરી તારા હાથને
 ઉલો એ ઘડી રેંજે
 બાળા રાજા ! તને તેડશું
 અમ મેધલ જેશો !

ના રે ખાપુ ! ભારી માવડી
 વાટયું જેશો ને રૈશો !
 સુણ્ણી વાદળ કેરાં બાલ્દુડાં
 હસી જાય વિદેશો.

(સાખી)

તું ખનજે મુજ ચંદ્રમા ! તું ખનું વાદળ-બાળ,
 અગારીના આકાશમાં રમશું રમત રસાળ
 માડી મને બાળ બોલાવે-પેલાં.

સાગરમાં વસનાર

ચેલાં સાગરમાં વસનાર, માડી ! મને ખાળ બોલાવે
એનાં હૈયાં તે કેવાં હેતાળ, માડી ! મને રમવા બોલાવે

છાનાં કહે મારા કાનમાં
અમે ભરમવા તે જાતાં,
હેશ વિહેશને કંઠડે
કૃડાં ગાયન ગાતાં.

આકે આંહું આવી નીકળ્યાં,
કાલે કયાં વળી જશું !

કોઈ હિસાખ ન રાખતું,
કયાંચે રાત રોકાશુ !

હું રે પૂછું, મને તેડશો
તમ સંગમાં ગાવા ?
હૈયે મારે ધણ્ણા કોડ,
હેશ વિહેશમાં જવા.

આંખ વીંચી વીરા ! પાણું -

ડાંમાં ઉત્તરજે તું ના'વા;
તેડી જશું અમ દેશમાં,
તને જમવા ને ગાવા.

ના રે બાપુ ! મારી માવડી
ઝૂરી જીવ જ હેશે !
સ્ફુણું સાગર કેરાં બાલુડાં,
હુસી જય વિહેશે.

(સાખી)

હું મોળું જખનું બનું, તું પરહેશી તીર
હેશાટન કરતો ઈઝું, તારે સકળ શરીર
—માડી ! મને બાળ બોલાવે !

એવાં સાગરમાં વસનાર, માડી ! મને બાળ બોલાવે.
એવાં વાદળમાં વસનાર, માડી ! મને બાળ બોલાવે.

ગામડાંના વિસામા

[ખાર ખાર વરસે નાવળી ગાણાની-દાંના]

નાનાં શાં ગામડાંના નાના વિસામા
ચારે ને ખીલે ચખૂતરે જ રે

ચારે પૂછાય મારા ખાપુનાં બેસણુંાં
ચખૂતરે ચોપટાં જ રે!

ચારે ડાલે છે રાજહરખાની ડાયરા
ચખૂતરે પંખીડલાં જ રે!

ચારે પરભૂનાં ગીત ગાતા પટેલીથા
ચખૂતરે પારૈવડાં જ રે!

ચારે સાધૂડલાંને હેતાં સહાત્રત
ચખૂતરે અણુથ નીરતાં જ રે!

ચોરે બેસીને ધ્યાન રાખે છે ચોકીયાત
ચખૂતરે ધ્યાન વાણીયા જુ રે !

ચોરામાં હેવ રામસીતાનાં જોડલાં
ચખૂતરે હેવ મોરલા જુ રે !

ચોરે ઠકોરજીની આલર અણુંકે
ચખૂતરે ધૂધવાટા જુ રે !

નાનાં શાં ગામડાંના નાના વિસામા
ચોરો ને ખીંલે ચખૂતરો જુ રે !

ગામડાના વિસામા : ૨ :

નાનાં શાં ગામડાંના નાના વિસામા,
વડલે ને ખીંલે ગોંદરે જ રે.

વડલે ગોવાળીયાની વાંસલડી વાગે,
ગોંદરે ગાયના હીંહારા જ રે.

વડલે મહીયારી તારી કામળી કુદુકે,
ગોંદરે ગાય તારાં પૂછડાં જ રે.

વડલે ભતવારીઓની તાંસળી ઝઘૂકે,
ગોંદરે ગાય તારાં શીંગડા જ રે.

વડલે રમેણે ખાળ કન્યા કેળાંખડે,
ગોંદરે રમે ખાળ વાઇડી જ રે.

વડલે ગાંજે છે ગામ-નારીના રાસડા,
ગોંદરે ગોકળીની વાંસલડી જ રે.

વડલે હીપે છે હેવી માતાની ચુંદડી,
ગોંદરે છોડોચુંના છેડલા જ રે.

વડલે ઉતે છે હેવી માતાનો વાવટો,
ગોંદરે ગોકળીનું છોંગલું જ રે.

વડલા હૃદૈ ધખે છે કોગીની ધૂણ્ણીયું.
ગોંદરે ગોકળીની તાપળી જ રે.

વડલાની છાંયડીમાં વાવડી હિલોણે,
ગોંદરે હિલોળતી તળાવડી જ રે.

વડલે એસીને લોાક લાવે ઉજણ્ણીયું,
ગોંદરે નીરતાં કપાસીયા જ રે.

વડલે રંધાય હેવી માતાની લાપસી,
ગોંદરે ગાવડીને ધૂધરી જ રે.

વડલે વરલાડી ! તારી માવડી વળામળે,
ગોંદરે વળામળે વાછરૂ જ રે.

વડલેથી દીકરીની વેદ્યું ઉધલતી,
ગોંદરેથી જૈ-ધેન ઘોળતાં જ રે.

વડલે મહીયરીયાનાં મીઠાં સંભારણાં,
ગોંદરે તે સાંભરે ગોરસી જ રે.

નાનાં શાં ગામડાંના નાના વિસામા,
વડલો ને ભીને ગોંદરો જ રે.

સૂરજ ! ધીમા તપો !

મારી મેંહીનો રંગ ઉડી જય રે

સૂરજ ! ધીમા તપો, ધીમા તપો !

મારે કંકુનો ચાંદલો ચોળાય રે

સૂરજ ! ધીમા તપો, ધીમા તપો !

મારી વેળ્ણી લાખેણી કરમાય રે

સૂરજ ! ધીમા તપો, ધીમા તપો !

મારાં કાજળ નેણુથી જરી જય રે

સૂરજ ! ધીમા તપો, ધીમા તપો !

મારી ચૂડી અણુમોલી તરડાય રે

સૂરજ ! ધીમા તપો, ધીમા તપો !

મારે સેંચેથી હીંગળો રેળાય રે

સૂરજ ! ધીમા તપો, ધીમા તપો !

મારી પાની સુંવાળી બાંની જય રે

સૂરજ ! ધીમા તપો, ધીમા તપો !

મારા કેમે નો પંથ પુરા થાય રે

સૂરજ ! ધીમા તપો, ધીમા તપો !

એને શોધું તે ફર સરી જય રે

સૂરજ ! ધીમા તપો, ધીમા તપો !

દરિયો

[નાણું નાખ્યે દાહુભા ને મળે]

દરિયો તુલે રે માઝમ રાતનો,
ઝૂલે જણે પારણે મારો વીર રે ! મધરાતે માતા
રોતા વીરાની હોરી તાણુતી.

છલકે મોજાં ને છોળો મારતાં,
ઝુંફે જણે ખોળલા મારો વીર રે ! મધરાતે માતા
રોતા વીરાની હોરી તાણુતી.

આલમાંથી ચાંદો રેલે ચાંદની,
પાથરે જણે વીરાના બાંધડ રે ! મધરાતે માતા
રોતા વીરાની હોરી તાણુતી.

અલકે અલકે રે જળ માછલી,
અલકે જણે વીર મારાની આંખ રે ! મધરાતે માતા
રોતા વીરાની હોરી તાણુતી.

ઉધડે ઉધડે ને ભીડાય તારલા,
ઉધડે જણે મા-જાયાન નેન રે ! મધરાતે માતા
રોતા વીરાની હોરી તાણુતી.

અખકે અખકે રે આણ્ણી વીજળી,
અખકે જણે સોણુલે મારો વીર રે ! મધરાતે માતા
રોતા વીરાની હોરી તાણુતી.

દરિયો ગાંજે રે માઝમ રાતનો,
માવડી જણે વીરને હાલાં ગાય રે ! મધરાતે માતા
રોતા વીરાની હોરી તાણુતી.

દરિયો મલકે ને ડાલર શીષુ વળે,
મલકે જણે વીર મારાનાં મુખ રે ! મધરાતે માતા
રોતા વીરાની હોરી તાણુતી.

કાળૂર્ડો રંગ

હાં રે મને વાલો છે

આભમાં ઉલેલી કો વાદળીનો કાળૂર્ડો રંગ,

હાં રે ખીંલે વાલો છે

શુરલે મહેલી મધરાતડીનો કાળૂર્ડો રંગ.

હાં રે મને વાલો છે

ભાલી તણ્ણા ઘાટા અંખોડલાનો કાળૂર્ડો રંગ,

હાં રે ખીંલે વાલો છે

માવડીનાં નેણુંની શ્રીકૃષ્ણનો કાળૂર્ડો રંગ.

હાં રે મને વાલો

ગોવાળજુણીની જાડેરી કામળીનો કાળૂર્ડો રંગ,

હાં રે ખીંલે વાલો

ગોવાળ તારી મૂછો ને દાઢી તણ્ણો કાળૂર્ડો રંગ.

હાં રે મને વાલો છે

કાગડા ને કોયલની પાંખ તળો કાળૂડો રંગ,

હાં રે અન્ને વાલો છે

ઝીહી ! તારાં બાદુડાં સીદકાંનો કાળૂડો રંગ.

હાં રે મને વાલો છે

ધશ્વરે રચેલો રૂડો રૂપાળો કાળૂડે. રંગ,

હાં રે એક દવલો છે

માનવીનાં મેલાં કો કાળજાંનો કાળૂડો રંગ !

લીલો રંગ

હાં રે મને મીઠો છે

મેહુલાની ઠાલી વનરાઈ તણો લીલૂડો રંગ,

હાં રે ખીને મીઠો છે

સૂડલાની પાંખે ભરીયેલ છેલ લીલૂડો રંગ.

હાં રે એક મીઠો

ભાલીની કાંચળીનો પાકો સુંવાળો લીલૂડો રંગ,

હાં રે ખીને મીઠો

વીરાની આંટીયાળી એ પાઘડીનો લીલૂડો રંગ.

હાં રે એક મીઠો

મહાસાગરે ભરેલાં પાણી તણોય લીલૂડો રંગ,

હાં રે ખીને મીઠો

કણુખીને વાડે ઝૂલંતી શેરડીનો લીલૂડો રંગ.

હાં રે મને મીઠો

પ્રભુજીની પીછી કેરે રંગેલ સર્વ લીલૂડો રંગ,

હાં રે એક કડવો

કો નાગણીના હૈયાના જેર તણો લીલૂડો રંગ !

ખીણો રંગુ

હાં રે મને ચ્યારે છે

આલમાં દુમન્તા એ વીજળીનો પીળેરે રંગ,

હાં રે ખીણે ચ્યારે છે

બાગમાં અડૈલી ચંપા કળીનો પીળેરે રંગ.

હાં રે મને ચ્યારે છે

ભાલી કેરી વેણુના કેવડાનો પીળેરે રંગ.

હાં રે ખીણે ચ્યારે છે

પીડી લરી લાડીને અંગ ઉંધો પીળેરે રંગ.

હાં રે મને ચ્યારે છે

ચંદ સૂર્ય તારાનો તેજ ભર્યો પીળેરે રંગ,

હાં રે ખીણે ચ્યારે છે

ફીન તળ્ણા ઝાંખા ઘરનીવડાનો પીળેરે રંગ.

હાં રે મને ર્યારો છે
 પાદશાહ ! તારી કુલ-પામરીનો પીળેરો રંગ,
 હાં રે બીજો ર્યારો છે
 ચીન કે જ્વાની એની ! તમારો પીળેરો રંગ.

હાં રે મને ર્યારો છે
 કૃષ્ણરે હીઘેલો આછો કે ઘરો પીળેરો રંગ.
 હાં રે બહુ અકારો છે
 દોષ હેખનારી કો આંખડીનો પીળેરો રંગ.

રાતો રંગુ

હાં રે મને ઝડો છે

ભાલ્યી કેરે ભાવે એ ટીલઈનો રાતૂડો રંગ,

હાં રે બીજો ઝડો

વીરાની શાર્યાધરી એ આંગડીનો રાતૂડો રંગ.

હાં રે એક ઝડો છે

માવડીને મીઠિ ચેંચે જરેલ રાતૂડો રંગ,

હાં રે બીજો ઝડો

ખાલૂડી ખેણ ! તારે હેઠે અરંત રાતૂડો રંગ.

હાં રે એક ઝડો

શુરવીરના જખમનાં શોણ્ણિત તણો રાતૂડો રંગ,

હાં રે બીજો ઝડો

પરહેશ જતા પિયુળની પ્રીત તણો રાતૂડો રંગ.

દાં રે એક રૂડો

વરલાડી ! તારી સોહુગણુ ચૂડકીનો રાત્રુડો રંગ,

દાં રે બીજો રૂડો

વનની ચણોંડડીનો ડોગોળ ભરો રાત્રુડો રંગ.

દાં રે એક રૂડો

સહીયર તણી હૃદ્દેખીમાં મેંહડીનો રાત્રુડો રંગ.

દાં રે બીજો રૂડો

અંદ્યાને ઝૂહય સળગી રહેતો મધુર રાત્રુડો રંગ.

દાં રે એક રૂડો

કન્યાને હુથ રમતી કંકાવટીનો રાત્રુડો રંગ,

દાં રે બીજો રૂડો

બજરંગાની ઘણનો ગગને ઉડત રાત્રુડો રંગ.

દાં રે મને રૂડો

પરભૂજનો સુજેદો અંસારે ઝર્વ રાત્રુડો રંગ.

દાં રે એક ઝૂડો

કોધાળ માનવીની કો' લલ તણો રાત્રુડો રંગ !

હું હરિયાની માછલી

હરિયાના બેટમાં રે'તી

પ્રભુજીનું નામ લેતી

હું હરિયાની માછલી !

હાં રે મને આરળે કાદવી નો'તી

હું હરિયાની માછલી !

જળની સાથે અમારે જનમ કેરી પ્રીતડી,

મરણે પ્રીતયુંના તોડનારા

હું હરિયાની માછલી—હરિયાના૦

હરિયાનાં નીર મને પાતાળે ગોતશે,

આલ લગ્ની મારશે ઉછાળા

હું હરિયાની માછલી—હરિયાના૦

તારલાનાં તેજ ઉળી ઉળી આથમશે,

ચંદ કેને પાશે અજવાળાં

હું હરિયાની માછલી—હરિયાના૦

છીપલીની છાતીયેથી કોણુ હવે ઝાલશે,

મહેં ઉધાડી મોતીડાં રૂપાળાં

હું હરિયાની માછલી—હરિયાના૦

હરિયાના હેશથી વિછોડી,

કુનિયાસું રીદ જોડી !

હું હરિયાની માછલી !

ਆਖਨਾ ਹੀਵਡਾ

(੬੧—ਵਨਮਾਂ ਬੋਲੇ ਅੀਣ੍ਹਾ ਮੋਰ
ਕਾਚਲ ਰਾਣੀ ਕਿਲੋਣ ਕੁਝੇ ੨ ਲੋਲ।)

ਆਖਮਾਂ ਆਵਡਾ ਸ਼ੋਨਾ ਹੀਵਾ
ਕੇ ਹੀਵਡਾ ਕੇਣ੍ਹੇ ਕੁਝੀ ਰੇ ਲੋਲ !

ਹੀਵਡੇ ਕੇਹਿਯੇ ਨ ਪੂਲਾਂ ਤੇਲ
ਕੇ ਕੇਨ੍ਹੇ ਤੇਲ ਪੂਰੀ ਰੇ ਲੋਲ !

ਆਖਮਾਂ ਰੇ' ਏਕ ਅਖਧੂਤ ਜੋਗੀ
ਕੇ ਮਾਥਡੇ ਜਟਾ ਮੋਟੀ ਰੇ ਲੋਲ.

ਆਖਨਾ ਆਸਮਾਨੀ ਫੇਰਾਮਾਂ
ਕੇ ਤਪਸੀ ਤਪ ਤਪੇ ਰੇ ਲੋਲ.

ਪ੍ਰਭੁਜਨੀ ਆਰਤੀਨੇ ਕਾਨੇ ਰੇ
ਕੇ ਤਪਸੀ ਵਾਟਿਆ ਵਣ੍ਹੇ ਰੇ ਲੋਲ.

અખધૂત આંખડલી નીચોવી
કે આરતી તેણે ભરે રે લોલ.

અખધૂત ચાંખડીયે ચટકંતો
કે ક્રેહમંડ ધૂમી વળે રે લોલ.

અખધૂત ગોખ કેરા ગોખલામાં
કે કેદિયાં મેલી વળે રે લોલ.

અખધૂત સુખડાની કુંક મારે
કે હીવડા પ્રગટતા રે લોલ.

અખધૂત રાશાનીનો રસિયો રે
કે રામને રાજ કરે રે લોલ.

હીવડે અગ્રહળ અગ્રહળ જયોતું
કે કુંઈ ઓલવાયે નહિ રે લોલ.

હીવડે જરીયે ઝંખપ નાવે
કે વાયરા છો ને વાયે રે લોલ.

વાયરે ડખતાં મોટાં ઠડાણુ
કે જંગી ઝડ પડે રે લોલ.

સાગરે પાણી પછાડા ખાયે
કે લાખ લાખ લોટે ઉતે રે લોલ.

ડુંગરા ડાલે, ભિનારા તૂટે
ગગનમાં આંધી ચડે રે લોલ.

વાર વાર માંડે વીજ કડકા
કે બાર બાર મેઘ તૂટે રે લોલ.

તોય મારે આખને હીવડલે રે
કે જરીયે ન જયેતું હલી રે લોલ.

આખમાં આવડા શેના હીવા
કે હીવડા કેણે કર્યા રે લોલ !

આભનાં મોતી

આભમાં લઈકે નવ લખ મોતી
કે મોતી કેળ્ણે મેદ્યાં રે લોલ !

આભમાં અદ્ધર પદ્ધર રે'તી
કે એક મેરી માવડલી રે લોલ.

માવડીની મોલાતું અત મોટી
કે માંહી એકલાં જ વસે રે લોલ.

માવડીની આંખે તેજ અનોધાં
કે ઉધમ એક કરે રે લોલ.

રાત દિન મોતીડલાં પરોવે
કે નવસર હારે ગુંથે રે લોલ.

માવડીને દિવસે સૂરજ હીવો
કે રાતે ચાંદો બણે રે લોલ.

માવડી વાદળને હીંડાળે
કે રાત દિ' હીંચકતાં રે લોલ.

હીંચકે લટકે લાખ લાખ મોતી
કે લેઇ લેઇ પરોવતાં રે લોલ.

માવડી ! શીદ માંધ્યો છે હાર
કે પહેરતલ કુયાં જઈ વસે રે લોલ ?

માવડીના પૂતર એક પરદેશો
કે પૂણ્યની પોઠથું હાંકે રે લોલ.

આવશો પૂતર એક દિ' ઘરે
કે માવડી વાટ્યો જીવે રે લોલ.

માવડી તારલાનો કરી હાર
કે પુત્રને છેરાવશો રે લોલ

મોતીડાં લાખ લાખ જૂગ જાતાં રે
કે જાંખાં નહિ પડે રે લોલ !

આભનાં પુલો

આભમાં આવડી શી કુલવાડી
કે કુલડાં કેણે વાંયાં રે લોલ !

કુલડાં એક એકને જોઈ ભૂલું
કે રંગની ભલક ભરી રે લોલ.

આભમાં ખાલૂડો એક માળો
કે કુલનો ભારે ભોગી રે લોલ.

માળીએ તીઠલ બોં આસમાની
કે પડતર જૂની પાની રે લોલ.

માળીએ દસ હિગપાળ તેડાવી
કે જોતથ્યાં દળ આઝાં રે લોલ.

માળીએ ઐતરડાં ઐડાંયાં
કે મેરની કેશ ક્રીધી રે લોલ.

માળીએ ખાતરડાં પૂરાંયાં
કે માળુક હીરા મોતી રે લોલ.

માળીએ ઓરણુંમાં ઓરાવ્યાં
કે હાસ હસમુખાં તણું રે લોલ.

માળીએ ક્યારીઓમાં સીંચાવ્યાં
કે માનાં ધાવળું ભીઠાં રે લોલ.

માળીએ લાખ લાખ ટોયા રોક્યા
કે મોરલા પોપટ મેના રે લોલ.

કુંગીયાં નખતર મોટાં આડ
કે કુલના શાલ ફાદ્યા રે લોલ.

ચડી ચડી આલગંગાની વેદ્યું
કે કુલડે લચી પચી રે લોલ.

કુલડાં નવરંગી સહુ ભાળે
કે કોઈને ફ્રારમ નાવે રે લોલ !

આલમાં ખાલૂડો એક માળી
કે ફ્રારમ માળી રહ્યો રે લોલ.

આલમાં આવડી શી કુલવાડી
કે કુલડાં કેણે વાંયાં રે લોલ !

આભના ચંદ્રવા

આભમાં ચાકળા ને ચંદ્રવા
કુ આવડા કેળું ચાંચ્યા રે લોલ !

આભમાં રે' એક રજપૂતાણી
કુ મૈયર આણે આવી રે લોલ.

પરછુયો ચારીયેથી ચાહ્યો છે
કુ માંદળ નથી હૃદ્યા રે લોલ;

ગાજતી ઘાડીએ ધુધરમાણ
કુ રજપૂત રણે ચક્યો રે લોલ.

જય છે કામધેનના ચારનારા !
કુ એકદોં જુદ્ધ માંડે રે લોલ.

આવશે ઓણુ ને પોર દિવાઈ !
કુ સુંહરી વાટચું જોતી રે લોલ.

વારડી બેઇ બેઇ હિનડા ન ખૂટે
કે એળે ઉઘમ લીધા રે લોલ.

૧. થને સંભારી સંભારી
કે ડીરનાં ભરત લર્દાં રે લોલ.

આભની એસરીમાં પાથરિયાં
કે આણુલાં અતિ ધણું રે લોલ.

૨. લરિયલ સાત રંગની સમગ્રોડં
કે સાયઓ કેડયે લેશે રે લોલ.

૩. લરિયલ ધ્રુવ તારાની ગાવું
કે અવચળ ધાર જીલે રે લોલ.

૪. લરિયલ વીણીડાની વાધું
કે વોલ્દે ચડાવશું રે લોલ.

૧. સાતરખ્ય (સમષ્ટિ)નું નક્ષત્ર તલવારના આકારનું દેખાય છે.
૨. ધ્રુવતારો અવચળ હોવાથી ટાલનો ભાવ હોય છે.
૩. વીણીડાનું નક્ષત્ર વોડાની વાધ (જગામ) જેનું દેખાય છે.

ખલરિયલ આલગાંગાનાં તોરણ
કે ટ્રેડલે ઝુલાવશું રે લોલ.

ખલરિયલ ચાંદાનો વીંજણુલો
કે પચુણુને વાહર વા'વા રે લોલ.

ખલરિયલ હરણ્યોની ચોપાટણું
કે માંડશું રમતરી રે લોલ.

૭

૪. આકારા-ગંગા આમને એક છેઠેથી ખોં કેટે જંબાયલી દેખાય
છે, તેથી તોરણું સમી કદ્દમી છે.
૫. ચંદ્ર વીંજણું સમ ગોળાકારે દેખાય છે.
૬. હરણ્યિનું નક્ષત્ર ચોપાટ કેવું ચોખંડું હોય છે. વર્ષાં ખીંચ
ચાંદરડાં સાગડાં સરીખાં આસે છે.

ઉલાં રો ! રંગ વાદળી.

[ઢાળ-સોના ઇઠોણી જ્યા બેડલું રે
નાગર ઉલા રો રંગ રસિયા !]

શીલા છે મોર કાળી વાદળી રે
એક વાર ઉલાં રો રંગ વાદળી !

વરસ્યા વિણુ શાને વહ્યાં જિવ રે
એક વાર ઉલાં રો રંગ વાદળી !

અરે ભાપૈયા અરે આડવાં રે - એક વાર૦
જરસ્યા નહીયું તે કેરા તીર રે - એક વાર૦

આજા દા'ડાના હીધા વાયદા રે - એક વાર૦
ઓંઅં આશાએ જાર માસ રે - એક વાર૦

ઉંચા આકાશાની અટારીએ રે - એક વાર૦
ઉલાં શાને વિખેરી વેણુય રે - એક વાર૦

ઓંદી છે ઈ-ર-ધનુ ઓઠણી રે -એક વારો
 મેલ્યા એ છેડલા હળંત રે -એક વારો
 આષાદી ખીજની આડ્યો કરી રે -એક વારો
 તારાની ટીલડી લલાટ રે -એક વારો
 કાંડે તે વીજ કેરી કાંકણી રે -એક વારો
 વાદળ-ગાંગાનો ગણે હાર રે -એક વારો
 લાંખા તે કાળની વિલેગણી રે -એક વારો
 કાઢો છો કેને કાજ હોટ રે -એક વારો
 જળ રે હેવીની તમે હીકરી રે -એક વારો
 દાદા રૂડા તે રવિ લાણ રે -એક વારો
 જનનીની પ્રોત કયમ વિસર્યાં રે -એક વારો
 દાદાના તાપ શે સે'વાય રે -એક વારો
 આવો આકાશની અધીશરી રે -એક વારો
 પૃથવીનાં પંખીડાં પોકારે રે -એક વારો
 ટાંપી ટાંપીને મોર ટોકીયા રે -એક વારો
 આવો અમીની ભરેલ ખુલ્લેન રે -એક વારો

ચારણુ-કન્યા

[ગિરમાં તુલસીશ્યામની નજીક એક નેસડું છે. એ વર્ષ
પ્રોવેચાની હીરખાંડ નામની એક ચોદ વર્ષની ચારણુ-કન્યાએ
અંકલીએ પોતાની વાછડીને મારનાર વિકરાલ સિંહને વાછડીનું
માંસ ન ચાખવા દેતાં લાકડી વતી હાંડી મૂકેલો.]

(૬)

સાવણ ગરવે !

વનરાવનનો રાજુ ગરવે

ગર કાંડાનો કેસરી ગરવે
એરાવત કુળનો અરિ ગરવે

કડય પાતળિયો જોઢો ગરવે
મહું ફાડી માનેલો ગરવે

જાણે કે જોગંદર ગરવે
નાનો એવો સમદર ગરવે !

કયાં કયાં ગરજે !

ખાવળનાં જાળામાં ગરજે
કુંગરના જાળામાં ગરજે

કણુખીના એતરમાં ગરજે
જામ તણ્ણા પાદરમાં ગરજે

નહીંઓની લેખડમાં ગરજે
શિરિઓના ગોહુરમાં ગરજે

ઉગમણ્ણા આધમણ્ણા ગરજે
ઓરો ને આધીરો ગરજે.

થર ! થર ! કાંપે

વાડામાં વાઇડલાં કાંપે
કૂખામાં ખાળકડાં કાંપે

મધરાતે પંખીડાં કાંપે
આડ તણ્ણાં પાંડડલાં કાંપે

પહાડોના પત્થર પણુ કાંપે
સરિતાઓનાં જળ પણુ કાંપે

સૂતાં ને જાગાતાં કાંપે
જડ ને ચેતન સૌચે કાંપે.

આંખ અભૂકે !

કુવી છેની આંખ અભૂકે ।

વાદળમાંથી વીજ અભૂકે
એરો તુંબી પીજ અભૂકે

જાળ્યે એ ચાંગાર અભૂકે
શ્રીરાના શાળ્યગાર અભૂકે

ઝોગંદરની જાળ અભૂકે
વીર તણ્ણી જાગ અભૂકે

રંનટમતી એ રંધેાત અભૂકે
નામે ઉભું મેાત અભૂકે.

જડાં શાડે !

કુંગાર જાળ્યે ડાચાં શાડે !
ઝેંગી જાળ્યે ચુક્ષા ઉધાડે !

જમ રાજનું દ્વાર ઉધાડે !

પુદ્ધવીનું પાતાળ ઉધાડે !

ભરણી સરખા દાંત ખતાડે
લસ! લસ! કરતી જીબ જુલાવે.

બહાદર ઉઠે!

બડકંદાર બિબરાદર ઉઠે

ફરસી લેતો ચારણુ ઉઠે
ખડગ એ ચતો આહિર ઉઠે

ભરણી ભાલે કાઠી ઉઠે
ધર ધરમાંથી માટી ઉઠે

ગોયો હાથ રખારી ઉઠે
સોટો લઈ ધરનારી ઉઠે

ગાય તળ્ણા રખવાળો ઉઠે
ફૂધમલા ગાવણો ઉઠે

મૂછે વળ હેનારા ઉઠે
ઓંણારે ખાનારા ઉઠે

માનું ફૂધ પીનાર! ઉઠે
જાણું આલ મિનારા ઉઠે!

ઉલો રેન્જે !
 ત્રાડ પડી કે ઉલો રેન્જે !
 જિરના કુતા ઉલો રેન્જે !
 કાયર કુતા ઉલો રેન્જે !
 ચેટલરા ! તું ઉલો રેન્જે !
 ભૂખમરા ! તું ઉલો રેન્જે !
 ચાર-હુંટારા ઉલો રેન્જે !
 ગા-ગોઝારા ઉલો રેન્જે !

ચારણુ-કન્યા !
 ચૈંહ વરસની ચારણુ-કન્યા
 ચુંદિયાળી ચારણુ-કન્યા
 શત સુંવાળી ચારણુ-કન્યા
 ખાળી લોળી ચારણુ-કન્યા
 લાલ હીંગોળી ચારણુ-કન્યા
 ઝાડ ચડની ચારણુ-કન્યા
 ઝહાડ ધુમની ચારણુ-કન્યા
 જેણનવંતી ચારણુ-કન્યા
 અાગ-અરંતી ચારણુ-કન્યા

નેસ-નિવાસી ચારણુ-કન્યા
 જુગદનખા શી ચારણુ-કન્યા
 ડંગ ઉઠાવે ચારણુ-કન્યા
 ત્રાડ ગજાવે ચારણુ-કન્યા
 હાથ હિલોળો ચારણુ-કન્યા
 પાછળ હોડી ચારણુ-કન્યા.

ભયથી ભાગ્યો !

સિંહણુ તારે લડવીર ભાગ્યો
 રણ મેલીને કાયર ભાગ્યો
 કુંગરનો રમનારે ભાગ્યો
 હાથીનો હુણુનારે ભાગ્યો
 જોગીનાથ જરાળો ભાગ્યો
 મોરો વીર સુછાળો ભાગ્યો
 નર થઇ તું નારીથી ભાગ્યો
 નાનકડી છોડીથી ભાગ્યો
 અસ્ત્રીના સતથી એ ભાગ્યો
 સાચી હુન્મતથી એ ભાગ્યો !

વીંજણો

[દાળ-ગડુનારને કેણુ મનાવા વાય !]

આકશો આ વીંજણુંડો કેણુ વાય !
રજની રે ! તારે સલૂણો શશિયર રાણો વાય,
વીંજણુલામાં તારલિયારો ભાત.

ધરતીમાં એ વીંજણુંડો કેણુ વાય !
સર્વિતાજુ ! તારે સાયઓ સાયર રાણો વાય,
વીંજણુલામાં માછલિયારી ભાત.

સરવર પાણે વીંજણુંડો કેણુ વાય !
કેયલ ! તારે કંથ આંખો રાણો વાય,
વીંજણુલામાં મંજરિયારો ભાત

વાડીમાં એ વીંજણુંડો કેણુ વાય !
ફેલડ ! તારે વર રે મોરલિયોજુ વાય,
વીંજણુલામાં ચાંદલિયારી ભાત.

ਪੀੰਜੜ ਪੇਸੀ ਵੀਅਣੁਲੋ। ਤੇਣੁ ਵਾਧ !
 ਮੇਨਾਲ ! ਤਾਰੇ। ਪਿਥੁਡਾ ਚੋਪਟ ਰਾਣੁ ਵਾਧ,
 ਵੀਅਣੁਲਾਮਾਂ ਪੀਛਲਿਥਾਣੀ ਲਾਤ.

ਗੋਖੇ ਬੇਸੀ ਵੀਅਣੁਲੋ। ਤੇਣੁ ਵਾਧ !
 ਨਾਣੁਫਲਣਾਨੋ ਵੀਰ ਰੇ ਵਾਲੋਲ ਮਾਰੇ ਵਾਧ,
 ਵੀਅਣੁਲਾਮਾਂ ਰਾਮ ਸੀਤਾਲਨੀ ਲਾਤ.

માલા-ગુંથણુ

[દાળ-મોર બોલે મધુરી રાત રે
નીંદરા નાવે રે- અને માળો]

મેં તો હુરખેથી બેસી બેસી ગુંથી આ કુલડાંની માળા રે
તારે કંઠે આરોપવાને કાજે પરોવી એક માળા રે.

મને કામ સૂઅયાં ન કાંઈ ધરનાં, હું શુધ બુધ ભૂલી રે
બેઠી ગુંશું બક્કલ કેરી છાંચે અકેલી ને અટૂલી રે.

એની વેરી ધરામાં મોર મેના આપૈયા ગીત ગાતાં રે
એની ડાળે પરલાત કેરા વાચુ હીંચીને હેર ખાતા રે.

કુંજ-કળીએને હેતે હુલવાં પરલાત તે દિ ખીલ્યાં રે
એવાં સાથીના સાથમાંડી બેસી મેં કુલડાં આ જીલ્યાં રે.

એને કુલડે કુલડે જર્ઝાં છે આંસુ તે હિનના સૂરજનાં
એની કળીએ કળીએ મદ્યાં છે ગીતો તે હિનના પવનનાં રે.

તેના અળુયે અળુમાં રહ્યાં છે મહેકી ર્યારાળ હાસ્ય તારાં રે
એવી માળા આરોયું તારે હૈયે, એ નેનના સિતારા રે !

વसंતनી વનદેવી

[દાળ-કાન તારે તળાર રમજુમતી રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, ચુંદ્રી વીસરી રે]

આજ કાગળુંને કાગ, રમજુમતી રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, હુખડાં વિસરી રે-આજો

આજ કુલડાંને કાલ, કુલવંતી રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, મન ભીડાં કરી રે-આજો

આજ એતર મોઝાર, અનદેવી રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, કણુ ઓખા ભરી રે-આજો

આજ ગલને ગુલાલ છાટ-તી રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, મુખ રાતાં કરી રે-આજો

આજ કેસુડાં ડળ, રંગરેલાં રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, પટકુળ કેસરી રે-આજ૦

આજ આંખાને મહાર, મધુવંતી રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, કરમાં મંજરી રે-આજ૦

આજ હખણુછે દ્વાર, મહવેલી રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, પવનની પાંખડી રે-આજ૦

આજ હરિયાને તીર, અલએલી રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, જળની મોજડી રે-આજ૦

આજ કિલ કિલ ટૌકાર, કોયલડી રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, મહલર આંખડી રે-આજ૦

આજ પુનમને આલ, અનહુદમાં રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, ઉર ચાંહો ધરી રે-આજ૦

આજ સૂરજને તાપ, સળગાંતી રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, ઝગમગ એઠણી રે-આજ૦

આજ કરતી અંધાળ, નહીંઓમાં રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, ભીજવે ચૂંદડી રે-આજ૦

આજ આવળને કુલ પથ ભૂલી રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, પીળુડી પાંલરી રૈ-આજ૦

આજ કાંટાની વાડય, વીંધાતી રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી નવલી વેલડી રૈ-આજ૦

આજ પંખીને માળ, હીંચન્તી રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી સુણુતી બંસરી રૈ-આજ૦

આજ ઝૂંપળને પાન, પગ હેતી રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, કુમકુમ પાથરી રૈ-આજ૦

આજ મેંહીને છોડ, મલકંતી રમવા નોસરી;
રમવા નીસરી, નખલા રંગતી રૈ-આજ૦

આજ સોળે શાણુગાર, શોલંતી રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, ચુખલર ચુંદરી રૈ-આજ૦

આજ વનહેવી નાર, નવ ખંડ રમવા નીસરી;
રમવા નીસરી, વિલુની ધશ્વરી રૈ-આજ૦

કંઈ રમનારાં

[ગોકુળ ગામ સોયામણું રે, જળ જમૂનાને તીર
નિરધર ચારે ગાવડી, હાં રે બેળા ખળખદ વીર
ગોકુળ ગામ સોયામણું—એ ટાળ.]

૭

દરિયાના તીર રળોઆમણું રે
રૂડાં રમે નાનાં બાળ;
નાતાં ગાતાં ને કંઈ નાચતાં,
હાં રે હૈયે નથી કેણી ઝાળ
—કંઈ રમે રે રૂડાં બાલુડાં.

ઉંચે અનંત આલ થંભીયાં રે
વિના થોલ ને થડકાર;
નીચે નાચે રે નીલાં પાણીડાં,
હાં રે સહા શ્રીણુણાં શ્રીકાર
—કંઈ રમે રે રૂડાં બાલુડાં.

ਕੇਨੁ ਫਾਖੀਨੇ ਕੁਰੈ ਘੋਲਕੀ ਹੈ
 ਝੜਾਂ ਤਰਾਵੇ ਛੇ ਅਣਾਣੁ;
 ਪਾਹੁਥੇਥੀ ਵੀਹ੍ਹੀ ਵਨ ਪਾਂਡਾਂ,
 ਹੁਾਂ ਹੈ ਗੁਂਥੇ ਛੋਡਲਾਂ ਸੁਣਾਣੁ
 —ਕਾਂਠੇ ਰਮੇ ਹੈ ਝੜਾਂ ਆਲੁਡਾਂ.

ਰਮਤਾਂ ਤੇ ਆਲੁਡਾਂਚੇ ਫੀਂਡਾਂ ਹੈ,
 ਏਵਾਂ ਅਚਰਜ ਐ ਚਾਰੇ:
 ਕੁਧਾਂ ਹੈ ਹੁਦਿਆ ਆ ਮੋਟਾ ਕਾਈਲਾ,
 ਹੁਾਂ ਹੈ ਕੇਣੁ ਤੋਖੀਆਂ ਪਤਾਇ
 —ਕਾਂਠੇ ਰਮੇ ਹੈ ਝੜਾਂ ਆਲੁਡਾਂ.

ਮਰਲਿਵਾ ਮੋਤੀਡਾਂਨਾ ਲੋਭੀਧਾ ਹੈ
 ਤਾਣੇ ਪਾਹੀਨਾਂ ਪਤਾਇ;
 ਵਾਹੀਦਾ ਲਕਭੀ ਤਣਾ ਲਾਲਚੁ,
 ਹੁਾਂ ਹੈ ਹੁਦਿਆ ਏਡਵਾਨੇਪਾਰ
 —ਕਾਂਠੇ ਰਮੇ ਹੈ ਝੜਾਂ ਆਲੁਡਾਂ.

ਆਲੁਡਾਂ ਨ ਜਾਣੁ ਜਗ ਤੋਖਿਤਾਂ ਹੈ,
 ਨਥੀ ਜਾਣੁਤਾਂ ਵੇਪਾਰ;

કંઠે બેસાને વીળું કોડીએ,
હાં રે વીળું શાખલાં એ ચાર
—કંઠે રમે રે ઝડાં ભાલુડાં.

દરિયો જોંકાર ભુરો ગાજતો રે,
હસે સાગરે જુવાળા;
હાલાં ગાતી રે જાળું માવડી,
હાં રે નાનાં ભાલુડાંને કાન
—કંઠે રમે રે ઝડાં ભાલુડાં.

આચીતાં આલ ચક્કાં વાયરા રે,
ગાડ્યાં કાળનાં નિશાન;
ડૂધયા મરજીવા મોતી વીળુતા,
હાં રે ડૂધાં વાણીડાનાં ઠહાળુ
—કંઠે કિલેણે ઝડાં ભાલુડાં.

મોતી માયાના મોટા દોલીયા રે,
મહીં પડી ખુલે પ્રાળ;
નાનાં નિરદોલી ઉલાં કંઠે
હા રે કરે ગાન ગુલતાન
—કંઠે રમે રે ઝડાં ભાલુડાં.

ખેન હિન્દવાળી

[દાળ-લાંબા લાવો રે બહારુરખાં મીયાં હિન્દવાળી]

૭

આવો આવો રે બહારુર એ ખેન હિન્દવાળી !
મેં તો આવતાં તુંને જાણી ખેન હિન્દવાળી !

તારે અંતરે ઉણસ
તારે મોટે મીઠાશ
તારા શાખમાં સુવાસ

તને એણાની એ એંધાળું ખેન હિન્દવાળી !
—આવો

હખણું હેશની ટીઠી રે ખેન હિન્દવાળી !

તારા કાળા ભમર કેશ
તારા રહાડી પુરુષ-વેશ
તારે કુંગરિયાળો હેશ

દુર્યા વોડવે જ્યાં શિવરાજ ખેન હિન્દવાણી !
 જેનાં ભગવે નેત્રે રાજ ખેન હિન્દવાણી !
 લેવા હિન્દવાણુની સાર ખેન હિન્દવાણી !
 જેની અળકી તૃધિર-ધાર ખેન હિન્દવાણી !

—આવો।૦

ગોડ ખંગાયેથી આવો ખેન હિન્દવાણી !
 તારાં મૃગલી સમાં નેન
 તારે નયણે લર્યાં ઘેન
 જાણે જમનાજુનાં વહેન

કીડી તળાવડીને તીર ખેન હિન્દવાણી !
 નહીંચું કેરે નીર ખેન હિન્દવાણી !
 તારાં વાયરે ઝુલે ચીર ખેન હિન્દવાણી !
 તું તો કાળાકાની કુમારી ખેન હિન્દવાણી !
 તારી કેડયમાં ગાગર એચી ખેન હિન્દવાણી !

—આવો।૦

આવો કાર્શિમરી કાલૂડી ખેન હિન્દવાણી !
 તારા નાવડીમાં નિવાસ
 તારા વાડીઓના વિલાસ
 માથે અવનબું આકાશ

જાણે કુંજની કેયલડી બહેન હિન્દવાણી !
 ગોરી ગલડુકી ગાવલડી બહેન હિન્દવાણી !
 તારાં રૂપ તણું અંખાર બહેન હિન્દવાણી !
 ઓનો કોઈ નહિ રખવાળ બહેન હિન્દવાણી !

—આવો ૧૦

આવો આવો રે પંખાખી બહેન હિન્દવાણી !

તારાં સિંહ સમાં સંતાન
 જેને મરવામાં છે માન
 ઝુંબે કુમરમાં કિરપાણુ

ધર્મવીરને ધવરાવતી બહેન હિન્દવાણી !
 બીત શુરુનાં ગવરાવતી બહેન હિન્દવાણી !
 તારા ધુંધટ પટ ખોલ બહેન હિન્દવાણી !
 બોર શૈંખ શબ્દ ખોલ બહેન હિન્દવાણી !

—આવો ૧૦

દ્રાવિડ હેશની આવો રે બહેન હિન્દવાણી !

તારા ભાથડા કેરી વેણુ
 જાણે નાગણી માંડે કેણુ
 તારાં હીરલે જડયાં નેણુ
 સુખે ખટમધુરાં વેણુ

તારે હેવ-હેરાં નવ માય બહેન હિન્દવાણી !
 તારી તોય લાણું લુંટાય બહેન હિન્દવાણી !
 તારે સાગરે બાંધી પાજ બહેન હિન્દવાણી !
 રોજ્યાં રાવણ કેરાં રાજ બહેન હિન્દવાણી !
 સીતાવરની રાખ્યે લાજ બહેન હિન્દવાણી !

—આવો

આવો રણુઘેલી રજપૂત બહેન હિન્દવાણી !

તારી ભોમ તપે રેતાળ
 સંગે નીરલર્યો મેવાડ
 કુંગર હૈત સમા લેંકાર
 માથે ગાઠ કેઠાની હાર
 ઓદે જુગ જૂના ભણુકાર

ધરમ ધેન ને સતી બહેન સાટ હિન્દવાણી !
 તારા સાયણા સૂતા મૃત્યુ-વાટ હિન્દવાણી !
 તારાં શીળ ચડયાં સળગાન્ત કાષ હિન્દવાણી !
 એની જશ-જયોતુંના અગમગાટ હિન્દવાણી !
 સૂરજ ભાણુ સમોવડ પૃથવી-પાટ હિન્દવાણી !

—આવો

આવો સહુ મળી સંગાથ બહેન હિન્દવાળી !

આવો ઉતરે ગુજરાતી દેશ
જેની એટડી લાંબે કેશ
દિલે સ્નેહ રંગીલે વેશ

ધૂમે ગરખે માઝમ રાત બહેન હિન્દવાળી !

માથે ચુંદડી મોહન ભાત બહેન હિન્દવાળી !

ગાતી સુખ હુઃખોની વાત બહેન હિન્દવાળી !

જેની લેર પાંચાળી-ભાત બહેન હિન્દવાળી !

—આવો

તલવારનો વારસદાર

[દાળ-શોના લીધા મારા સ્થામ
અણોલડા આ શોના લીધા રે !]

ભેટયે છુંદે છે તલવાર
વીરાળ કેરી ભેટયે છુંદે રે.
ભીંતે છુંદે છે તલવાર
ખાપૂળ કેરી ભીંતે છુંદે રે.

મારા ખાપુને ખેણ ! એ એ કુંવરિયા
એ વરચે પાડયા છે ભાગ;
*હાં રે એની ! એ વરચે પાડયા છે ભાગ
વીરાળ કેરી ભેટયે છુંદેરે.

*બધી કડીઓમાં ભીંડ ત્રીજી વાર આ રીતે ગવાશે તો રાસડા
ચગાવી રહ્યારો.

મોટે માર્ગી છે મો'લ મહેલાતું વાડીયું
નાને માર્ગી છે તલવાર
હં રે બેની ! નાને માર્ગી છે તલવાર-વીરાળો

મોટો રહુલે છે મો'લ મોડીની સાયથી
નાનો એલે છે શિકાર-વીરાળો

મોટો ચડિયો છે કંઈ હાથી-અંખાડિયે
નાનેરો ઘોડે અસવાર-વીરાળો

મોટો કઢે છે રેઝ કાવા કસુંખલા
નાનેરો ધૂમે ધમસાણુ-વીરાળો

મોટો પાઠે છે લાલ રંગીલે ઢોલીએ
નાનો કુંગરડાની ધાર-વીરાળો

મોટો મઠાવે વેઠ વીઠી ને હારલા
નાનો સજાવે તલવાર-વીરાળો

મોટાને સોધું હીર-અરિયાની આંગડી
નાનાને ગોંડાની ઢાલ-વીરાળો

મોટો સંતાય સુણી શાનુના રીડિયા
નાનેરો એ છે પડકાર-વીરાળો

મોટો ભાગ્યો છે સેન શાનુનાં ભાગતાં
નાનેરો *ઓંકિ છે ધાવ-વીરાળો

મોટો કુંઘ્યો છું પાય શાનુના પૂજતો
નાનેરો સૂતો સંગ્રહ-વીરાળો

મોટરે મારી ! તર્દી કુંઘું લંબવી
નાને ઉંલખ્યા અવતાર-વીરાળો

માટાનાં મોટ ચાર દાઢુટે જાહિયાં
નાનાની ખાંખી પુલય-વીરાળો

ભેટ્યે જુલે છે તલવાર
વીરાળ કેરી ભેટ્યે જુલે રે !

ભોંત જુલે છે તલવાર
ખાપૂળ કેરી ભીતે જુલે રે !

*આજે પાઠ : ઝાલે ના વાય.

બાળવા જેવા શબ્દો

અનહદ: (૯૯ વિનાનું)	ખાંખીઃ ખાળીએ
આકાશ	ગજાં: વગજાં
અસળ: નહિ સળેલું, સારું	ગલદડીઃ ગરીબ, પોત્રા
(અનાજ)	ગા-ગાઝારેઃ ગાયને મા- રનારે
અંકારાઃ (આકાર(ા))	ગુલેનાર: એ નામનાં પુલો
અતિ ઉંચ્યા.	ગેખ: આકાશ
અંગડી: અંગરખું	ગોકળી: ગોવાળ
અંધી: (અંધી) નટોળિંગા	ગાદર: ગંડુર: ચુક્કા
ઓરણાં: અનાજની વા- વણી કરવાનું હ્યા	ગાયો: છેડા ઉપર ગંડ- વાળા લાકડી
કંઠથ: ઝડી	ગાંધરા: ગામને પાહર ગાંધાને
કંકળી: કંકળું	ઉલા રહેવાની જગ્યા
કુંખ: ગલ્સ: પેટ	ધમસાળ: લડાઈ
કેળાંખડો: ઝડની નમેલી	દોળવું: (પશુઓને) સી- મમાં હંકી જરૂં
ડાળાએ,	દોલકી: રમત મારે આંધેલાં
ઉપર ખાગંદ્રા	ધર
‘એળ કેળાંખડો’ રમે છુ.	

ચઘુતરો: પક્ષીઓને ફાળા
નાખવાનું ગામ વચ્ચેનું
સ્થળ. એટો અથવા
અંત્રી પણ કહેવાય છે.

ચાડળા	ધરતી લીંત
ચંદ્રવા	પર હીર મોતી ના ભરેલા પડા
ચૂલ:	ચાટલો
જૂની પાના:	જૂના
જૂનાળા:	ભરતી
ટાઉલો:	આરણુની ઉપર અને બાળુનાં અદાર રંઝેતાં
	લાડાં
રોયા:	અનરમાંથા પંખી
	ઉડાડનાર
રોયણું:	ફિલ્ડી, લોટી
ગધ:	શબ્દની સાથે સમશાને જનારાઓ
ડાલર ફીણુઃ	ડાલર પુલ નંદાં શ્વેત ફીણુ
ડાયરા:	ગામડાંનાં લોકોની
	મંડળી
દેલડે:	દેલ્ય

તાંસળી:	કાંસાનો વાટકો
થોલ:	ટેકો
દખળાદું:	દક્ષિણ દિશાનું
ધોરી:	ઘળાદ
નેવલો:	નેવાં ઉપર
નખતર:	નક્ષત્ર
નાવલી:	એ નામની નદી છે
પતાળ:	પાતાળ
પ્રવાલ:	પરવાળાં
પનીઅારી:	પાણી ભરતી ખો
પેટાળ:	ખીળું
અડકંદાળ:	અંદૂક વાળા
ભતવારી:	ખતરે ભાત લઈ
	જનારી સ્વી
બેર:	મહે
બેંકાર:	લયંકર
મરળવા:	દરિયામાંથી
	મોતી કાદનારા
મહીયારી:	ગોવાલણુ
માઝમ રાત:	મધ્ય રાત્રિ
મેઘલ:	વાદળાંનું
મોલાત્યું:	મહેલો
માટી:	મરદ

त्रिग्रामः च्याग्राम	नेत्रमंडः अलांड
वाणिष्ठीः डिंभती	दाश्वणीः दशेणी
लाटः नोगत	दीदिराः गायती अमो
चीयवुः भीयवुः खाडवुः	दालाः दालरडां
वांझटीः गाय बंसने ओला-	सरवरः सरैवर
वानानी गोवाणोनी अवान	शिवराजः शिवाज महाराज
वेक्करः वेक्करी	श्रीकारः सुंहर
वेक्कुः वेक्करी	शाखः शाख

